

tako vsi hrepeneli po počitku, kakor riba po vodi. Šli smo toraj kmalu spat in s tem smo končali prvi dan našega bivanja v Rimu ter nepozabljivi praznik sv. Petra in Pavla, 29. dan rožnika 1881.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Kaj bo s Trstom?

„Kaj bo s Trstom?“ — poprašujejo se uže leta in leta vsi Slovenci, poprašujejo se vsi lojalni Avstrijci. — To vprašanje stavljali so si od leta 1848. naprej tudi vladni krogi, posebno pa od tistega časa, odkar je Garibaldi iznašel „Italo irredento“, trdeč, da laški narod ne bo miroval, dokler si ne pridruži „svojih nepovrnjenih delov“, južne Tirolske, Dalmatinske, našega Primorja z Istro in Trstom, včasih celo tudi še druge slovenske zemlje do Save.

Ne dá se tajiti, da so laška tajna in javna politična društva znala si laško deželo tako spodkopati, veljavo vseh družih političnih moči vničiti in ljudstvo za združenje navdušiti, da so res skoraj vsi mnogim in različnim državam pripadajoči deli skoraj sami in brez boja si roke podali, in prej, kakor bi se bilo odstranjenim vladarjem sanjalo, bilo je združenje gotovo. — Lombardijo so Laški priborili francoski risani topovi tudi v karbonarsko društvo vpreženega Napoleona III. Beneško pa je odstopila zmagujoča Avstrija po dobljeni vojski po sijajnih zmagah pri Kustoci in Visu.

Ako pa hočemo biti pravični in ne preceniti zaslug karbonarskih društev, priznati moramo, da je zedinjenje Laške prav izdatno polajšalo, da ne rečemo več, slabo, skoraj slepo vladanje prejšnjih laških vlad. Znano je, koliko zanesljivi so bili uradniki, vojaki, sploh vsi organi, kateri so imeli vladanje prejšnjih laških vladarjev izvrševati; le malo je bilo izjem, vse drugo je bilo spodkopano, dan za dnevom prikazovala so se znamenja, da je tako, toda odločilni krogi niso videli nič, ali če so videli, prenizko so cenili rovarsko moč in precenili svojo lastno, in ko je prišel dan poloma, zapustilo jih je vse, vse, kar jim je poprej zvestobo prisegalo; zvesti so ostali samo oni, ki so tolikokrat zastonj prosili in svarili; in konec je bil združena Laška.

Vse to so zgodovinski spomini, ki se nam ponavljajo, kedarkoli bolj živo premišljujemo stan Trsta s Primorskim in Istro, kedarkoli se na vrhuncu političnega življenja onih naših slovenskih krajev prikažejo svarilna znamenja rovarskega dela laške stranke.

Trst izvolil si je ravnokar nov mestni in deželni zbor, ravno bilo je razglašeno najvišje potrjenje tržaškega mestnega župana in deželnega glavarja; pa kaj se zgodi! Novo potrjeni župan in deželni glavar izdá proklamacijo, v kateri pozná samo Laha s popolnim preziranjem lojalnega Slovenca, on govori o vsakovrstnih poslih tržaškega mestnega in deželnega zastopa, popolnem in demonstrativno pa prezira, da letos, da v malo dneh zvesti Tržačani obhajajo 500letnico združenja pod habsburške vladarje; deželni glavar, izvoljeni zastopnik mesta in dežele, nalašč noče vedeti, da se v slavljenje onega združenja prične v Trstu velika razstava, ta izvoljeni zastopnik, pred malo dnevi po tamošnji deželni vladi priporočen cesarju v najvišje potrjenje, ne vé in po volji in dogovoru s svojo stranko noče vedeti, da v nekoliko tednih presvitli cesar sam pride in obišče svoj Trst! Ves „laški“ Trst tega noče vedeti, ker njih gospod ni naš cesar, njim, ki so ob smrti laškega kralja Viktora Ema-

nuela javno in demonstrativno zaklepali prodajalnice, gledišča in prepovedali vse javne veselice v znamenje žalosti „Laški nepovrnjenega Trsta“, — oni, ki so pred malo tedni enako demonstrativno ponavljali deželno žalovanje po smrti Garibaldijevi, — oni ne poznajo naše Avstrije, oni ne poznajo našega cesarja, ne gospoda tržaškega in celo njemu zvestih Slovencev ne vidijo več!

Priznati moramo, da so dejanja tržaških lahonov odločna in jasna, prav težko in nemogoče je to dejanje krivo razumeti in krivo tolmačiti.

Pa vendar in vendar zdi se nam, da tamošnja vlada ne vidi ali ne sliši prav, ker znano jej mora biti, da so Mazini, Cavour in Garibaldi Laško družili na podlagi narodnosti, „kar laško govori, to spada k laški državi“ — to je temelj k zedinjeni Laški. — In vendar sedanja vlada „trpi“, da se primorskim, tržaškim in istrskim Slovincem uradno vse dopisuje laško, da se sploh uraduje vse laško, da v šolah gospodari skoraj izključno laščina, tamošnja vlada „trpi“, da se slovenščina povsod odrija, na kratko, tamošnja vlada trpi, da javno priznani pogoji za združenje z državo laško na našem Primorskem širijo in množijo, tedaj nevarnost za zgubo teh naših dežel povekšava! Tržaški vladi se do zdaj ni posrečilo zabraniti, da naše najmenitnejše trgovsko mesto zastopa stranka, katera pač zmiraj in mnogo gmotne podpore iz naših državnih blagajnic zahteva, vendar pa nobene prilike ne zgreši, cesarju in vsi državi na vsa usta zaklicati: „moj dom je drugje, laški Trst mora k zedinjeni Laški“.

Ta glas čuje tržaška vlada tudi zdaj zopet, ali videti je, da ga ne razume, ker mi nikakor ne dvomimo, da se tamošnje razmere ne bodo premenile, da bo lahonstvo zmiraj na vrhu, da se bo leto za letom v uradu in šoli laščina širila na škodo slovenščini, dokler Trst ne dobi cesarskega namestnika, kateri bi razumel svojo dolžnost vsi državi nasproti, kateri bi bil vsaj košček barona Rodiča.

Za danes naj bo dosti, ker prepričani smo, da nam bodo predstoječe svečanosti še dosti prilike dale, spregovoriti katero: kaj bo s Trstom!

Slovstvene stvari.

Slovenska Matica.

Po naznanilu veleslavnega c. k. deželnega predsedništva od 21. julija 1882. l. štev. 1303 je visoko c. kr. ministerstvo za uk in bogočaste geometrijo g. L. Lavtarja, c. k. profesorja na učiteljski v Mariboru, in somatologijo g. J. Wodriča, c. kr. profesorja na akademski gimnaziji na Dunaji, katero je poslovenil g. Fr. Erjavec, c. kr. profesor više realke v Gorici, potrdilo za slovenska učilišča za učitelje in učiteljice.

Naši dopisi.

Šenturška gora 18. julija. — Polževa „Fauna“ se je zopet z enim novim, do zdaj nepoznanim polžkom obogatila. Steknil sem ga v nekem studenčku blizo Preddvora. Je pa taki le: Majčkena, obla, $2\frac{m}{m}$ široka in malo manj visoka, belo-rujava, gladka, prozorna, navadno sè zeleno algo preprežena polževina ali hišica obstoji iz $3\frac{1}{2}$ — 4 zavojčkov, kojih prvi je tumpast, drugi uže nekoliko zbočen, oba polagoma rastoča in s plitvim stikom ali švom; tretji ali četrti hitro rastoča, zlasti zadnji, sta trebušno zbočena in imata globoko stikasto progo. Zadnja vojka dela dve dobri tretjini cele polže-

vine. Okrajec napošev jajastega ustja je ojster, zgoraj prijami, ali tako zvanem popku, nekoliko zavihan; na levi strani pa dela zgoraj na notranji steni mal kotiček. Rožnati, rudeči pokrovček je precéj globoko pogreznjen v polževino. Predrobna živalica, kolikor sem jo s prostim očesom opazovati mogel, je po hrbtu temno-rujave, po trebuhu pa bolj sivkaste barve. Sloveči polžar g. Clessin dal je temu polžku priimek moje malenkosti, reki „Lithoglyphus Robičii“. Močno podoben je ta polžek onemu, kojega imenujemo zdaj „Lithoglyphus scalaris“; vendar razloči se vidno od njega ne samo v tem, da je mnogo manjši in bolj okroglast od unega; posebno pa še v tem, da ima uni nekako gredaste obvoje, ta pa ne. Tega skupka imamo zdaj na Kranjskem sledeče polže: „Lithoglyphus naticoides, L. fuseus, L. fluminensis, L. conicus“ (n. sp.?) in „L. Robičii“ (n. sp.)

Robič.

Iz Št. Petra na Notranjskem 21. julija. — Glavni odbor slav. c. k. kmet. družbe je v seji od 5. sušca t. l. za ograjo tukajšnjega šolskega vrta, kateri se rabi za praktično podučevanje v sadjereji in za poskušnje poljskih pridelkov, 20 gl. podpore podeliti blagovolil. Ker bi se bil šolski vrt le na občinske stroške brez podpore od slav. kmetijske družbe težko primerno ogradil, zatoraj se tukajšnji krajni šolski svet vsled seje od 16. julija t. l. glavnemu odboru slav. c. k. kmetijske družbe za podeljeno podporo javno zahvaljuje.

Krajni šolski svet v Št. Petru.

M. K a l a n, prvomestnik.

Iz Motnika 30. junija nam došlem dopisu priložen je „Patent zhes ordengo sa p ffe na kmetih v notrejnem Elteraihi“ od leta 1787., iz katere birokratično-slovenske starine po želji dopisnikovi posnamemo nekoliko §§., ker bi bilo premalo zanimivo, ponatisniti vso postavo. Glasi se:

§. 26.

Pofli, kateri njih flushbo maluvrēdu, lēnu, inu s' nevolu opravijo, ali ficer nespodobnu se sadērshe, inu fkusi to more biti gospodarja perfiliti mislijo, de bi jih od flushbe prozh puftil, imajo samovolnu shtrafani, inu k' dopolnēnu njih flushne dolshnosti ojstru dershani biti.

§. 38.

Kader se en pofl poftopi, zhes zhaft svojiga gospodarja govoriti, inu sa volo tega per sodniku, ali kommissariati od popifuvanja toshba vftane, ima pofl, kateri se je tega dolshan fturil, nā shivoti ojstru shtrafan biti.

§. 40.

Kē bi se pak en pofl zelu na perlhoni svojiga gospodarja, naprej poštāvleniga, ali flushabnika te gospofke posabil, inu nēga vdaril, ima per tej prizhi v Kraffamt poflan, inu v' zuhthaus djan biti.

§. 53.

Gospodar ima svojmu poflu ojstru prepovedati, de polje ne smej popaffiti, inu sofeda na karkoli sa eno drugo visho fhkodovati; kader pak vunder kaj takiga ftury, ima gospodar sodniku, gospofki, ali kommissarjati od popifuvanja letó na snānje dati, de se en taki pofl po spodóbi shtrafa.

Iz Motnika 24. julija. — Včeraj ob 11. uri dopoldne smo v Motniku opazili na zahodni strani proti Št. Ožbaltu izza gore silno gost dim se vzdigovati in smo precéj uganili, da v bližaji, 1 uro od Motnika oddaljeni vasici Malorovn, občine špitališke, gorí. Naglo smo tje hiteli našli, da je res strašen ogenj uže 3 hiše v oblasti imel. Pa za pomagati je bilo malo ali pa tudi nič, ker vsega za gašenje potrebnega je manjkalo. Samo

toliko se je moglo storiti, da še tudi četrti posestnik vasi ni pogorel. Temu pa je tudi to dobro došlo, da je med poslopjem tega gospodarja in med goriščem dobro zaraščeno sadno drevje stalo in veter proti vzhodu vlekel. Trem posestnikom te vasi je razen enega gospodarskega poslopja in ene shrambe za žito ter goveje živine, katera je na paši ravno bila, vse pogorelo, tudi več svinj. Druzega jim ni ostalo, kar so na sebi imeli; bili so vsi na njivah pri delu, samo nekaj otrok je bilo zunaj hiš na trati se igrajočih. Zavarovan ni bil nobeden. Pogoreli so zdaj veliki reveži, ker nimajo nič, kar bi v usta dali, ne kar bi oblekli, in poglavitno, kam bi po potnem delu in trudu svoje utrujeno truplo položili in spočili. Vse tri je uže tako poprej zadolženje tlačilo. Kako bodo zdaj ubogi brez podpore životarili! — Kako je ogenj nastal, ni znano; pripoveduje se sicer, da je pri Franc Slapniku, pri katerem je ogenj najprvo na strehi opazen bil, neki Matija Drole, ki je ravno pri ostalem kmetu streho pokrival, prvi ogenj zagledal. Uže tri dni se je tu nekako pokanje v kuhinji slišalo. Misli se toraj, ker je bila hiša in tudi kuhinja čisto lesena, da je pri kotlu, kateri se je v kuhinji za kuhanje živinske krme nahajal, kaka dilja ali tram vnel, tlel in poslednjič pogorišče učinil. Pri požaru pa se ni nebena oseba špitališkega občinskega zastopa prikazala; motniški gospod župan Matevž Črne je moral zaukazati, da se pogorišče je tudi dalje straževalo. Dobrotljivim srcem za podporo pa so vsi trije pogorelci živo priporočeni.

Z zgorenje Šiške 25. julija. (Mlatilnica na parni stroj) Kdor je včeraj šel memo Matijana (pri „kameniti mizi“, rojstni hiši Vodnikovi), je pač prašal: ni li tu kak shod, ker videti je bilo ves popoldan veliko ljudi iz Šiške, Ljubljane in skoro vse ljubljanske okolice, izmed katerih je marsikdo precéj daleč prišel. Vendar se je videlo, da so večidel kmetovalci. — Kaj li je bilo, da je toliko ljudstva zvbilo skup? Mlatilnica je bila, zraven nje mal parni stroj, ki jo je gonil, da je bilo kar veselje gledati. Do zdaj je na Kranjskem pač uže več mlatilnic, parne pa še ne, gospodar Janez Malenšek, po domače Koširjev z Broda pod Šmarno goro, je prvi, ki si jo je napravil in je včeraj z njo mlatil Matijanovo pšenico v Šiški. Dva konja sta bila dopoldne pripeljala stroj (prav ličen hlapecek za 5 konj moči) in „pod“ (ali „mlin“, ker se trebljenje ali mlatev vrši kakor v mlinu), to se je postavilo na travnik pred skednjo, ob enajstih dopoldne se je zavrtilo strojevo kolo in hajd — kako je šlo, da se je vse kar kadilo! Pri snopovih s podajanjem in vkladanjem v vreteno je imelo opraviti čvetero ljudi, dva sta komaj omlačeno slamo v stran metala, eden pleve in drobne odpadke grabil, eden pa prinašal prazne in odnašal polne vreče. Dela ta stroj čudovito naglo in čisto; eno uro, pa sta omlačena bila dva „štanta“ iz kozolca; od enajstih dopoldne do devetih zvečer je bilo namlačenega žita čez 100 mernikov. Ljudje so kar strmeli, nekateri, posebno delavci, pa hudovali se nad tem novim vragom, ki stori v eni uri več, kakor njih osem ves dan in še vina in žganja ne potrebuje, ampak le premoga in vode. Umni in pogumni gosp. Malenšek je gotovo pravo zadel, da si je napravil ta stroj, s katerim gre lahko mlatiti v vsak veči kraj; zdaj ima uže naročila na Gorenjsko, pa bo prišel še k nam nazaj, ker ga je več posestnikov naprosilo. Je pa tudi res lepo in mirno to mlatenje, nič ropota, vse gre tiho in naglo. Slama za škopo res ni, dobra pa je za vsako drugo rabo; in kedar ljudje streh ne bodo več s slamo krili, škope še treba ne bo. Konečno želimo pa prav dober vspeh g. J. Malenšku, ki se ni vstrašil stroškov, da nam je spravil v deželo prvo mlatilnico na par; ko bodo ljudje povsod zvedeli, kako naglo dela, se bodo zá-njo še pulili, posebno veči

gospodarji, pri katerih je zdaj na podih slišati po tri tedne neprenehoma „pika-poka, pika-pok“, da vse bobni in se trese, kajti kar naredi osem mlatičev v enem tednu, naredi ta stroj v enem dnevu in še prej. Gospod Malenšek je rekel da si upa v enem dnevu namlatiti s tem strojem 200 do 250 mernikov žita. Sedanji čas, ko so delavci tako dragi, je gospodarjem tak stroj pač velika pomoč in dobrot.

Iz Ljubljane. — Gospod državni poslanec K. Klun je preteklo nedeljo v kranjskem obrtniškem društvu v obširnem in z veliko pohvalo sprejetem govoru razlagal novi obrtniški red, katerega je obrtniški odsek državnega zbora ravno pred sklepom zborovanja dovršil po prav trudapolnem, brez prenehanja trajajočem posvetovanju. — Znano je, da je poslanec Klun izmed malega števila udov obrtniškega odseka, katerih ni ostrašilo to trudapolno posvetovanje, trajajoče dan za dnevom od 7. do blizo 11. ure zvečer poleg javnih sej. Veči del prvič in kasneje izvoljenih odbornikov je zato popustilo odbor. Gospod Klun pa je z malim številom tovarišev ves čas ostal zvest, bil je perovodja, ni zgrešil ne enega zborovanja ter je o vsaki seji spisal obširno v „Vaterlandu“ priobčeno poročilo. Trditi se sme, da je ravno zato o novem načrtu tako dobro in natančno podučen, kakor razun poročevalca ne z lepo kdo. Zato je bilo še posebno zanimivo njegovo razlaganje in zato tudi z zasluženjo pohvalo sprejeto.

— (*Volitev deželnega poslanca za okolico ljubljansko*) na ranjcega dr. Janeza Bleiweisa viteza Trsteniškega mesto bo, kakor slišimo, 22. avgusta. Kolikor izvemo, mislijo volilci izbrati si na mesto nepozabljivega svojega dolgoletnega poslanca njegovega sina, gosp. dr. Karola Bleiweisa vit. Trsteniškega. Do zdaj volitev še ni razpisana, ko bo, bomo uže še več spregovorili. Za danes le to, da se namenu volilcev ljubljanskega in vrhničnega okraja tudi po mestu in drugje ploska.

— (*Deželnega predsednika gospa Emilija Winkler*) ogledala si je z gospico hčerko pretekli ponedeljek ženske ročne izdelke, katere je gospá M. Drenikova pripravila za tržaško razstavo. Gospá predsednikova je okusnost izdelkov in uvrstenja za razstavo prav gorko pohvalila.

— (*Gosp. Fr. Gerbic*), naš slavnoznani pevec, je sprejet za profesorja na konservatorji v Lvovu.

— (*Letno poročilo II. mestne peterorazredne deške ljudske šole*) v Ljubljani koncem šolskega leta 1881/2. kaže nam, da so na tej šoli pod vodstvom ravnatelja in nadučitelja Andreja Praprotnika podučevali gg.: katehet Janez Gnjezda, podučitelja Ivan Bele in Valentin Kummer, učitelj Josip Maier, pomočna učitelja Josip Travnar in Jakob Furlan in gosp. ravnatelj sam. Učencev bilo je 467 (65 več kot vlani, med temi 431 Slovencev, 29 Nemcev in 3 Lahi; učilo se jih je 313 dobro, 116 pa jih je nesposobnih za bližnji viši razred. — Iz šolske kronike posnamemo, da je g. učitelj Matej Močnik s 1. julijem t. l. zaradi bolehnosti prestopil v stalni pokoj. — Odbor dobrodelnih gospá podaril je dne 8. decembra preteklega leta 22 učencem te šole vso zimsko obleko. Prihodnje šolsko leto prične se dne 16. septembra.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Deželni zbor bukovinski sklican je na 1. dan meseca avgusta; drugi deželni zbori, med njimi tudi kranjski, snidejo se v zborovanje dne 2. in 4. septembra; državni zbor pa se ima sklicati v

drugi polovici meseca oktobra. — Baron Feodor Nikolić imenovan je civilni adlatus deželnega predsednika za Bosno in Hercegovino, cesar imenoval ga je za tajnega svetnika.

S Prage. — Česki listi nadaljujejo ugovore zoper naredbo naučnega ministra Conrada; nekaj českih profesorjev skuša naredbo opravičiti, zato jih dr. Gregerjevi mladočeski „Narodni Listi“ hudo napadajo; „Politik“ pa je sicer priobčila ono opravičevanje, ne da bi razloge v njem odobraval, vendar pa ojstro zavrača sistematično ščuvanje „N. L.“ zoper profesorje, in posebno zoper državne česke poslance, ki se tako in tako izrekajo zoper Conradovo naredbo.

Iz Trsta. — V mestnem odboru po nagajivosti lahonov ni moč izvoliti izvršilnega odbora (delegacije), govorilo se je zato zadnje dni, da se ima mestni zbor zopet razpustiti, kar pa zdaj med svečanostmi ni verjetno, pa bi tudi ne bilo pričakovati boljšega vspeha, dokler je Lahonom prijazni Depretis cesarski namestnik; zato bi bilo, dokler je tako, po vsem odveč želeti razpusta in novih volitev, katerih konec bi bila nova zmaga in slava državi sovražnega lahonstva.

Iz Dalmacije. — Iz Spljeta dohaja nam za vse Jugoslovane in državo vesela novica, da je v tamošnjem mestnem odboru mnogo let gospodujoča lahonska stranka pod vodstvom Bajamonti-evem, katero so sploh in posebno njeni ustavoverski pajdaši smatrali za nepremakljivo — še bolj kot lahonski tržaški mestni odbor — pri volitvah v preteklem tednu sramotno in tudi upamo, da za zmiraj propadla. Avstrijsko-narodna stranka ima zdaj v mestnem zboru 28, lahonska pa samo 8 odbornikov. — Spljet uvrstil se je prvi za Ljubljano pri odstranjenju ustavoverskega tujstva, zato jim kličemo iz vsega srca: živili! — Kdaj pa naš Trst pride na vrsto?

Iz Pariza. — Vlada francoska hoče za zdaj 5000 do 6000 vojakov poslati v Egipt v brambo sueškega kanala, v zbornici vlada zahteva v ta namen 9½ milijona frankov.

Iz Londona. — Za Egipt odločena vojska, ki se odpelje naravnost v Aleksandrijo, gre na brodogradne dne 4. in 9. avgusta, imeenovani so posameznim oddelkom poveljniki.

Iz Aleksandrije. — Pitne vode uže skoraj ni več. Kedive je Arabi pašo odstavil in ga proglasil upornika, kateremu vojaštvo nima pokorno biti, in ne se mu plačevati zahtevani davek. Arabi-ovo vojsko cenijo na 50.000 mož. Dne 24. zjutraj zasedli so angleški vojaki po malem boji trdnjavo Ramleh. Iz Kaire in njene okolice se poročajo tudi vsakovrstne grozovitosti, toda ni vse verjetno, kar časniki o njih poročajo, ker večidel Evropejcev so judje ne ravno najboljše vrste, in znano je, kako znajo judje o umorih trobiti po vsem svetu, akoravno je v resnici morebiti samo eden izmed njih dobil zasluženjo — zaušnico.

Popravek. Na strani 226. zadnjih „Novic“ št. 29, naj se v točki 4. in 5. bere „izostala“ in „izostali“, namesto: „ostala“ in „ostali“.

Žitna cena

v Ljubljani 22. julija 1882.

Hektoliter: pšenice domače 8 gold. 45 kr. — banaške 10 gold. 42 kr. — turšice 7 gold. — kr. — soršice 7 gold. 10 kr. — rži 5 gold. 53 kr. — ječmena 4 gold. 71 kr. — prosa 4 gold. 23 kr. — ajde 6 gold. 18 kr. — ovsa 3 gold. 74 kr. — Krompir 3 gold. 3 kr. 100 kilogramov.